

ظلم به رهبری و معماری و شهرسازی اسلامی در شهرداری تهران

شهردار تهران در "نخستین اجلاس هیئت احیای حقوق عامه و حقوق شهروندی" و "دویست و هشتمین جلسه شورای شهر تهران" با تکیه بر توصیه و تأکیدی که رهبر معظم انقلاب به شهرداری در موضوع معماری شهر تهران داشته‌اند، نظرانی در حوزه‌ی معماری و شهرسازی اسلامی - ایرانی ارائه نموده‌اند. آن چه شهردار بیان کردند:

■ «نگاه مقام معظم رهبری به تهران در دو جمله خلاصه می‌شود، اظهار کرد: تهران فراتر از یک کلانشهر است زیرا نماد سبک زندگی در کشور است. نکته دوم فرمایش ایشان این است که تهران الگو و خط دهنده به تمام کشور است، لذا ما در مورد موجودیتی سخن می‌گوییم که با دیگر موجودیت‌ها تفاوت دارد».

■ «همین اخیری که توفیق داشتیم محضر ایشان رسیدیم، فرمودند که سعی کنید در دوره مدیریت خود معماری شهر را ایرانی - اسلامی کنید. وقتی صحبت از معماری می‌شود یکی ساحت و ساخت بیرونی شهر مدنظر است و یکی ساخت اجزاء و عناصر و ارتباط و تعامل بین این عناصر و اجزاء. از این رو شروع می‌شود، اما به تمام ساحت‌های کالبدی شهر کشیده می‌شود. اگر ما نتوانیم شهر را نوسازی کنیم و بر مبنای فرهنگ و ایجاد ساحت‌های مختلف خدمتگزاری که در آن نه ترافیک، نه آلودگی، نه ناایمنی، نه بدمسکنی و نه عدم توزیع مناسب خدمات باشد، برویم؛ ناکام خواهیم بود. بین جنوب و شمال دریایی فاصله است. ما تحول کالبدی را در دستور کار قرار دادیم و بر همین اساس باید معماری بر اساس کارکردهای دینی مورد توجه قرار بگیرد».

■ زاکانی با تأکید بر اینکه مسجد محوری و پیوستگی با مدرسه و خانواده، مشارکت‌پذیری و شهر خانواده محور از چارچوب‌های تحول چهارگانه است، یادآور شد: چهار تحول پیش‌بینی شده تهران را متحول خواهد کرد. تهرانی که در آن زندگی می‌کنیم با آنچه مدنظر اسلام است تناسب ندارد و با وصله و پینه نیز نمی‌توان کاری کرد.

■ «مقام معظم رهبری تأکید داشتند که هویت و معماری شهر باید بر اساس الگوی معماری ایرانی-اسلامی باشد. ما می‌توانیم معماری را سنتی، دلنواز و آرامش‌بخش کنیم و از سویی دیگر نگاه حداکثری داشته باشیم و بر اساس آن زیرساخت‌های شهر را تغییر دهیم تا مثنی نمونه خروار را از جمهوری اسلامی نشان دهیم».

■ «توسعه فضاهایی با سبک زندگی ایرانی-اسلامی براساس تأکیدات مقام معظم رهبری باید عملیاتی شود».

■ «می‌خواهیم منطقه‌الگویی را که در منطقه ۱۹ در نظر گرفته‌ایم، با هویت معماری ایرانی-اسلامی ایجاد شود».

■ «زاکانی با بیان اینکه ما نه به دنبال بلندمرتبه‌سازی هستیم نه کوتاه مرتبه، تصریح کرد: ما به دنبال شهری موزون هستیم؛ جایی ممکن است بلندمرتبه نیاز داشته باشیم و جایی دیگر، کوتاه مرتبه».

لازم می‌دانم در این فرصت نکاتی را به شهرداری و شهردار تهران در خصوص اظهار نظرها و عملکرد مدیریت شهری متذکر شوم:

(۱) فهم شما در حوزه شهرسازی و معماری - به واسطه‌ی عدم تخصص در این حوزه - کاملاً سطحی است. حتی سبک زندگی و وابستگی آن به معماری و شهرسازی را هم درست نفهمیده‌اید. ظاهراً موضوع را در همان سطح سه مفهوم «سنتی، دلنواز و آرامش‌بخش» که گفتید می‌بینید.

این عبارات را دقیق بخوانید: «شکل معماری در جامعه و در چگونه‌خانه‌ای زندگی کردن، بخشی از فرهنگ جامعه را شکل می‌دهد. زیرا خانه‌های قدیمی ما یک نوع خانواده و خلقیات بار می‌آورند (حیات بزرگ، حوضی در وسطش و اتاق‌هایی در اطراف. از این اتاق پدربزرگ در می‌آید و از آن اتاق دایی و از آن یکی

هم عمو. بچه‌های خانواده، همه دور هم و بر یک سفره جمع می‌شوند و در واقع، این خانه است که خانواده را به دنبال خود می‌کشاند) و آپارتمان نوعی دیگر از خانواده ایجاد می‌کند. حتی شکل در و پنجره و ارتباط اتاق‌ها با هم به‌ناچار تأثیر خاصی بر ذهن و خلق و منش و تربیت افراد دارد» (بیانات در دیدار اعضای شوراهای فرهنگ عمومی استان‌ها - ۱۳۷۴/۰۴/۱۹).

۲) با تحلیل مثلاً کلان‌نگرانه و عمیق! و در واقع غلطی که از معماری ارائه می‌دهید، عملاً مطالبه‌ی واضح و شفاف رهبری را با ارجاع به مشکلات دیگر شهر همچون ترافیک، آلودگی هوا، ایمنی و غیره منحرف می‌کنید. مگر شما طرح‌های عمرانی و شهرسازی برای شهر تهیه و اجرا نمی‌کنید؟ همان‌ها را به درستی و نه نمایشی به سمت مبانی اسلامی- ایرانی جهت دهی نمایید.

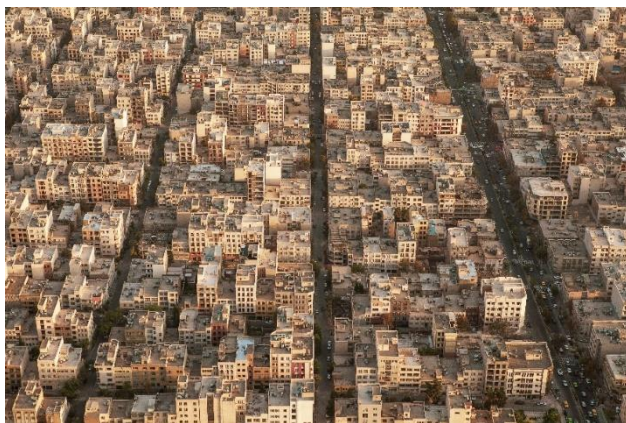

دقیق بخوانید فرمایشات رهبری را: «در جهت حفظ فضای شهر اسلامی، یک مسئله مهم ساختمان‌سازی است. ساختمان‌سازی اسلامی، خصوصیتی دارد. شما می‌توانید این ساختمان‌ها را به شکل ساختمان‌های از اروپا آمده بسازید. نمی‌شود گفت اروپایی؛ چون واقعاً

اروپایی‌ها هم این‌طور معماری‌های قوطی کبریتی ملال‌انگیز برای چشم و روح را رها کرده‌اند و به سمت معماری‌های ملایم و چشم‌نواز و دارای انحناهای طبیعی رفته‌اند که مظهرش معماری اسلامی خود ماست - همین طاق‌ها، گنبد‌ها، ستون‌ها، نقاشی‌ها و همان‌هایی که شما کم‌وبیش در ساختمان‌های قدیمی می‌بینید - و خوشبختانه شهرداری بعضی از این‌ها را بازسازی می‌کند و نگه می‌دارد که کار خوبی است. توجه می‌کنید! آن‌ها هم به این طرف برگشته‌اند. در مشرق‌زمین و در منطقه اسلامی ما، چه مانعی دارد شهر را به صورتی بسازید که یادآور زندگی اسلامی و زندگی ایرانی خود ما باشد؟ چرا به سمت معماری‌ها آن‌گونه حرکت می‌کنید؟! ضمناً از خصوصیات معماری اسلامی، **حفظ حجاب و عفت است**» (بیانات در دیدار شهرداران مناطق مختلف تهران - ۱۳۷۵/۶/۱۵).

۳) تلاش معاونت شهرسازی شما در محو عملی کمیته‌های نما - که عملاً با توصیه رهبری شکل گرفته‌اند - نشان واضحی از تقابل شما با سیما و منظر اسلامی-ایرانی و به صورت کلی کیفیت شهری است. حتی اگر به بهانه‌ی کاهش زمان صدور پروانه این اقدام پیگری شده باشد.

این است رویکرد مورد نظر رهبری: «حقیقتاً معماری و نمای تهران، نمای یک شهر اسلامی نیست و

شهرداری و شورای شهر باید این موضوع را جزو جدی‌ترین مسائل خود بدانند. نمای شهر تهران کمک می‌کند به این که ما زندگی‌مان هم زندگی اسلامی بشود. کیفیت ساخت‌وساز این تأثیر را هم دارد. فضای زندگی ما به ما تعلیم می‌دهد که ما چگونه زندگی کنیم. هر چه می‌توانیم محیط زندگی شهری و فضای

زندگی را به نحوی بسازیم که سبک زندگی اسلامی در آن آسان‌تر باشد» (دیدار شهردار و اعضای شورای اسلامی شهر تهران با رهبر انقلاب - ۱۳۹۲/۱۰/۲۳).

۴) بیش فعالی شما در کمیسیون ماده ۵ در اعطای هر چه بیشتر تراکم و طبقات به پرونده‌های موردی و حتی طرح‌های موضعی - که البته در کمال وقاحت به این قانون فروشی افتخار می‌کنید - هیچ نسبتی با معماری و شهرسازی اسلامی-ایرانی و سبک زندگی مورد نظر آن ندارد. تبعات منفی برج‌سازی و آپارتمان‌سازی را حتی از رویکرد نظریات بین‌المللی شهرسازی درک نکرده‌اید، چه برسد به مبانی شهرسازی اسلامی. آیا خانواده محور شدن شهر که دم از آن می‌زنید، نسبتی با نوع مسکن و کیفیت معماری ندارد؟ نظرات رهبری در این موضوعات را خوانده‌اید؟:

- «بنده بلندمرتبه‌سازی و به طور طبیعی آپارتمان‌نشینی را نمی‌پسندم، خود آن هم مشکلاتی دارد و همه می‌دانیم» (بیانات در دیدار اعضای شورای شهر و شهرداران تهران - ۱۳۸۴/۱۲/۱۳).

- «محیط خانواده از لحاظ زندگی اسلامی، باید محیط امن و امانی باشد. این‌گونه خانه درست کنید.

این برج‌هایی که الان ساخته می‌شود، تقریباً در جهت عکس این معنا است. این ساختمان‌های بسیار بلندی که ساخته می‌شود یک فکر پیدا شده بود که از زمین حداکثر استفاده را بکنیم؛ به نظر من این فکر، خیلی هم منطقی نیست» (بیانات در دیدار شهرداران مناطق مختلف تهران - ۱۳۷۵/۶/۵).

- «مسئله معامله ابزارگونه با قانون - به تعبیر رایج، قانون فروشی - هم مشکل دیگری است که بنده هم بارها تذکر می‌دادم! این ملاحظات و این رعایت‌ها را بکنید. اشکال اساسی این‌ها است. شما آقایان نگذارید این تجربه‌ها تکرار شود» (دیدار اعضای شورای اسلامی شهر تهران با رهبر انقلاب - ۱۳۷۹/۰۴/۲۷).

۵) دست به طراحی «محل‌الگوی اسلامی-ایرانی!!!» زده‌اید و قرار است با تکنولوژی پیش ساخته چینی‌ها آن را بسازید (:). به هر فرد عامی هم این طرح را نشان بدهید و بگویید این متناسب با هویت اسلامی-ایرانی است، اگر توی روی شما نخندد قطعاً پشت سر شما حرف‌های خوبی نخواهد زد. کما این که در حال حاضر هم نه آبرویی در میان متخصصین شهرسازی دارید و نه حتی وجهی درستی در میان متخصصین شهرسازی و معماری اسلامی-ایرانی.

این بیانات با رویکردهای مخرب شما فاصله معناداری دارد: «مسئله شهرسازی خیلی مهم است. واقعاً شهر تهران، یک شهر بی‌هویت است. این در حالی است که هویت و ریشه فرهنگی ما از اغلب این کشورهایی که شهرهایشان - به خصوص پایتخت‌هایشان - مظهر فرهنگ ملی آن‌ها است، عمیق‌تر و بیشتر است. اما در عین حال، شما به شهر تهران که نگاه می‌کنید، از این فرهنگ عمیق تقریباً خبری نیست؛ این حادثه‌ی بسیار بد و تلخی است. . . پس باید به فرهنگ ایرانی، نشانه‌های اسلامی که آن هم آمیخته با

همین فرهنگ ایرانی است؛ به خصوص در بخش معماری و زیباسازی که باید جزو معیارهای اصلی باشد توجه شود؛ بنابراین در شهرسازی، اسلامی بودن، ایرانی بودن (که شاید طبعاً این دو تا حدودی غیرقابل تفکیک هم هست)، زیباسازی، مرفه بودن، مقاوم سازی و غیره بایستی مورد توجه قرار گیرند» (دیدار اعضای شورای اسلامی و شهردار و شهرداران مناطق مختلف تهران با رهبر انقلاب - ۱۳۸۴/۱۲/۱۳).

۶) دم از محله محوری و مسجد محوری می زنید ولی در کمال کج فهمی «توسعه مبتنی بر حمل و نقل عمومی (TOD)» را آن هم در ناقص ترین شکل آن و در راستای فروش تراکم و درآمدزایی و همچنان از مسیر کمیسیون ماده ۵ پیگیری می کنید. با این اقدام هم محله های شهر را به نابودی می کشید و هم محوریت کالبدی- اجتماعی مساجد را. تمدنی که مرکزیت فعالیت های شهری خود را در حاشیه ایستگاه های مترو قرار بدهد قطعا تمدن اسلامی نیست. آیا می دانید بر اساس بند سوم (۳) بخش (الف) مصوبه ی "برنامه راهبردی توسعه، مقاوم سازی، تعمیر، تجهیز و احداث مساجد و اماکن مذهبی مبتنی بر معماری اسلامی- ایرانی"، شهرداری تهران موظف به «تحکیم و تقویت هویت محله های در محلات شهر تهران با رویکرد هویت بخشی مساجد و اماکن مذهبی» است؟ آیا می دانید ریاست شورای ساماندهی، توسعه و گسترش مساجد شهر تهران که باید هدف فوق را محقق نماید شخص شهردار تهران است؟

مسجد در شهر اسلامی چنین جایگاهی دارد جناب شهردار:

- «یک مسئله، مسئله ی گردهمایی مردمی بر محور نماز و محور ذکر از نظر اسلام است. این مهم است؛ بنابراین اگر کار اجتماعی هم در اینجا انجام می گیرد، مثلاً تصمیم می گیرند که یک تعاونی ای درست

کنند برای فقرا یا در یک امر خیری تعاون کنند، این با توجه به اقامه‌ی صلاة است، با توجه به ذکر است، برای خدا است، بر محور صلاة است. اگر بسیج می‌شوند از مسجد برای رفتن در مقابله‌ی دشمن، این به معنای حرکت جهاد فی سبیل الله هست، بر مبنای خدا است، بر مبنای ذکر است؛ اگر وظیفه پیدا می‌کنند که **امورات شهری را، امورات محله را مثلاً از لحاظ امنیت، از لحاظ کارهای لازم انجام بدهند، باز بر محور ذکر**» (بیانات در دیدار ائمه جماعات مساجد استان تهران - ۱۳۹۵/۰۵/۳۱).

- «روح مسجد، کالبد زندگی را پرنشاط و پرانگیزه می‌سازد. در هر جا سامان زندگی است، مسجد، مرکز و کانون اصلی است. در بنای شهر و روستا، در مدرسه و دانشگاه، در مراکز جمعیتی از بازارهای کسب و کار تا فرودگاه‌ها و جاده‌ها و پایانه‌های سفری و تا آسایشگاه‌ها و بیمارستان‌ها و بوستان‌ها و گردشگاه‌ها، در همه و همه باید مسجد را همچون قطب و محور بنا نهاد» (پیام به بیستین اجلاس سراسری نماز - ۱۳۹۰/۰۷/۱۹).

(۷) احداث "گذرهای غذا" در مناطق آن هم مستقیماً توسط خود شهرداری چه نسبتی با سبک زندگی اسلامی - ایرانی دارد؟ اساساً روایات در مورد خوردن غذا در کوچه و بازار را خوانده‌اید؟ پیامبر اکرم (ص): «الْأَكْلُ فِي السُّوقِ دَنَاءَةٌ. غذا خوردن در کوچه و بازار پستی است». اگر به بهانه‌های اجتماعی - اقتصادی توان جلوگیری از گسترش این پدیده در شهر را ندارید، فهم عدم گسترش عامدانه آن نیز در مجموعه تحت مدیریت شما وجود ندارد؟

مسئولین شهرداری بخوانید این بیانات را:

- «آن کاری که در ملاً انجام می‌گیرد، در خیابان انجام می‌گیرد، یک کار عمومی است، یک کار اجتماعی است، یک تعلیم عمومی است؛ این، برای حکومتی که به نام اسلام بر سر کار آمده است تکلیف ایجاد می‌کند... این که ما بیاییم قوانین را همین‌طور دائم دور بزنیم برای اینکه یک جوری میل غلط انحرافی فرهنگ غربی را در کشورمان ایجاد کنیم، خطای بزرگی است؛ یک عده‌ای این خطا را می‌کنند» (بیانات در دیدار مداحان اهل بیت علیهم السلام - ۱۳۹۶/۱۲/۱۷).

- «یکی از خصوصیات شهر اسلامی این است که در هر جای شهر که حرکت می‌کنید، پدیده‌ها به حرکت و زیست اسلامی کمک کنند، نه کمک به ضد آن» (بیانات در دیدار شهرداران مناطق مختلف تهران - ۱۳۷۵/۶/۵)

(۸) جناب شهردار، وقتی عملاً مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران را به خصوص در بخش شهرسازی به حاشیه رانده‌اید، نتیجه می‌شود این رویکردهای متناقض و فاجعه‌آفرین و نشر نظرات بی‌بنیان توسط شهرداری. لاقلاً بخشی از نظریات آیت الله اراکی در حوزه شهرسازی را کمی مورد توجه قرار می‌دادید.

آیت‌الله اراکی: بلندمرتبه سازی در شرع مذموم است

۱۹ دی ۱۳۹۶ - ۱۰:۵۴ | اخبار رسانه ها | اخبار خواندنی

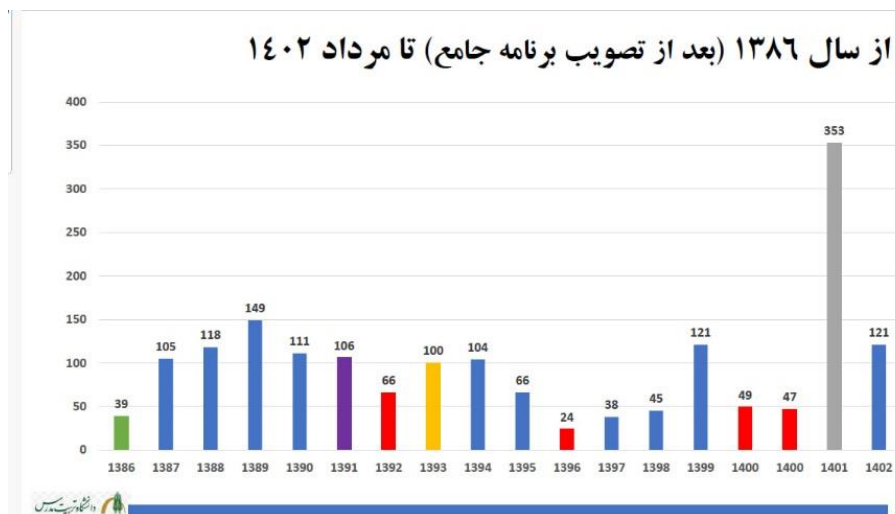
TI +

این توصیه رهبری کجای دغدغه‌ها و فعالیت‌های شما قرار دارد: «آدم‌های با فکر - اگر خودتان در شهرداری دارید که حتماً دارید - و با معرفت و صاحب‌نظر در زمینه‌های تاریخی و اجتماعی و اسلامی، بنشینند و شهر اسلامی را تعریف کنند که شهر اسلامی چیست؛ اگر هم احتیاج به بیرون دارید، از بیرون بخواهید که کسانی بنشینند و برای شما شهر اسلامی را تعریف کنند و کار را به سمت پیش‌بردن شهر اسلامی، شروع کنید» (بیانات در دیدار شهرداران مناطق مختلف تهران - ۱۳۷۵/۶/۵).

۹) تا زمانی که حدود نیمی از درآمدهای حوزه شهرسازی شهرداری شما از درآمدهای حاصل از کمیسیون ماده ۵ تأمین می‌شود، قطعاً به سراغ معماری و شهرسازی اسلامی به معنای حقیقی آن نخواهید رفت، مگر در حد بزرگ دوزک. به تعبیر دقیق‌تر مسئولین بخش شهرسازی و معماری شما که هدف خود را حداکثر درآمدزایی برای شهرداری گذاشته‌اند، چنان ذهن شما را شست و شو داده که تصور می‌کنید دارید بهترین تحول کالبدی اسلامی-ایرانی را رغم می‌زنید! عبور از سقف درآمدی بودجه و ارائه بودجه تخیلی برای سال بعد با تکیه بر این رویکرد مشکل‌آفرین افتخار ندارد جناب شهردار. در بهترین حالت دارید شهر را پیشخور می‌کنید.

از سال ۱۳۸۶ (بعد از تصویب برنامه جامع) تا مرداد ۱۴۰۲

شهردار محترم تهران، شما دارید بر خلاف این توصیه‌ها عمل می‌کنید:

- «نکته‌ای که از شهرداری همیشه در ذهن من بوده، این است که تهیه درآمد از هر طریق چیز خوبی نیست. اگر دولت می‌تواند کمک کند، کمک کند، بسیار بهتر است. اما چنانچه دولت کمک نمی‌کند، شما اگر از یک راه قانونی معقول بی‌ضرر - که نتایج سوئی نداشته باشد - درآمدی کسب کردید چه بهتر، بسیار هم خوب است. عوارض، چیزی است که باید مردم بدهند. اما اگر شما به قصد کسب درآمد دست به کارهایی زدید که نمی‌توانید عوارض فرهنگی آن را از پیش درست محاسبه کنید، بسیار مضر است. نباید برای افزایش درآمد شهرداری‌ها، از روش‌های غیرمعقول و مشکل‌آفرین نظیر تبلیغات شبه غربی و یا برج‌سازی‌های بی‌رویه و بی‌منطق استفاده شود، چرا که این‌گونه روش‌ها، آثار منفی فرهنگی - اجتماعی به دنبال می‌آورد» (بیانات در دیدار اعضا شورای شهر تهران - ۱۳۷۹/۰۴/۲۷).

- «این برج‌هایی که از شش، هفت سال قبل شروع شد به ساختن، بعضی از این‌ها نه فقط از لحاظ فرهنگی، حتی از لحاظ وضع شهری - با دید وزارت مسکنی و با دید دولتی - غلط بود. چرا ساخته شده؟ چون این فضا و این تراکم فروخته شده است - به قول خود آقایان - تراکم را فروختند و فلان قدر درآمد داشته است! این واقعاً دلیل درستی است؟! این پاسخ قابل قبولی است؟! شما وجدانتان، دینتان و احساساتان این پاسخ را می‌پذیرد؟!» (بیانات در دیدار اعضا شورای شهر تهران - ۱۳۷۹/۰۴/۲۷).

۱۰) کاش بیانات رهبری را کامل و با دقت تمام بررسی می‌کردید. کاش حداقل بعد از توصیه‌های اخیر رهبری به شما، همان ایده‌های معیوب قبلی خود را مجدد ذیل بیانات ایشان بازنمایی نمی‌کردید. کاش بدون این که اسمی از شهر و شهرسازی اسلامی و بیانات رهبری بیاورید کار خودتان را می‌کردید. کاش مفاهیم شهرسازی و معماری اسلامی - ایرانی را در عمل و نظر به سخره نمی‌گرفتید. کاش حداقل در این مسیر به رهبری و نظراتشان ظلم نمی‌کردید.

کاش بدون تخصص و بدون سابقه اجرایی شهردار تهران نمی‌شدید جناب زاکانی. و کاش شورای شهر به این توصیه‌ها در انتخاب شهردار تکیه می‌کرد: «درباره‌ی انتخاب مدیریت‌های شهر و روستا توصیه می‌کنم امانت و دیانت و کفایت اشخاص را ملاک‌گزینش قرار دهید. رفاقت‌های شخصی و حزبی و ملاحظات سیاسی به هیچ رو، نباید مجوز‌گزینش مدیران فاقد ملاک‌های اصلی شمرده شود. به شهردار برگزیده‌ی خود کمک و فرصت دهید و از او مسئولیت و پاسخ بخواهید و در برابر کوتاهی‌ها یا کج‌رفتاری‌ها بی‌تفاوت نمانید و به وظیفه‌ی قانونی خود عمل کنید و این‌همه را از جنجال و غوغاگری که امروز متأسفانه بعضی به جد، طالب‌آند، دور نگهدارید» (پیام به نشست منتخبان دومین دوره شوراهای اسلامی شهر و روستا - ۱۳۸۲/۰۲/۰۶).

مجید خرمشاد

دانشجوی دکتری شهرسازی